

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องความรู้และเจตคติที่มีต่อโครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนของชุมชนบ้านตีนธาตุ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เหตุจูงใจเกิดจากการออกฝึกงานภาคสนามของบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โครงการพิเศษรุ่นที่ 7 ในเรื่องผลกระทบทางสังคม (SIA) ของชุมชนที่มีต่อโครงการก่อสร้างกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน จำนวน 32 หมู่บ้านที่อยู่ในเส้นทางพาดผ่านของโครงการฯ ได้รับทราบถึงผลกระทบทางสังคมในภาพรวม แต่ผู้ศึกษาต้องการทราบความชัดเจนมากยิ่งขึ้น จึงคัดสรรหมู่บ้านเฉพาะทำการศึกษาด้านความรู้และเจตคติของชุมชน เมื่อพิจารณาเนื้อหาที่จะศึกษาเพียงสองด้าน การศึกษานี้จะไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์เพิ่มขึ้น จึงเพิ่มเติมงานที่ศึกษาด้านความต้องการเข้ามีส่วนร่วมและข้อเสนอแนะต่อโครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทนหัวหน้าครอบครัวในชุมชนบ้านตีนธาตุ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 บริบทของโครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน

โครงการกระเช้าไฟฟ้าเส้นทางเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน เป็นการคมนาคมทางบกรูปแบบใหม่ระหว่างจังหวัดเชียงใหม่กับจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง ขนย้ายสิ่งของและสินค้าที่จะช่วยเหลือประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการบริการด้านอื่นๆ การขนส่งทางการแพทย์ การขนส่งยุทธปัจจัย เพื่อสนับสนุนชายแดน ช่วยลดเวลา ลดค่าใช้จ่าย ลดมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ลดอุบัติเหตุที่ทำให้เกิดการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน จุดเริ่มต้นโครงการฯ ที่บ้านดงป่าล้าน ตำบลจี้เหล็ก อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่และสิ้นสุดโครงการฯ ที่ตำบลปางหมู อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน กำหนดให้มีสถานีขนถ่ายระหว่างทางสองแห่ง คือตำบลทุ่งยาว อำเภอปายและตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลักษณะของกระเช้าไฟฟ้าเป็นแบบกระเช้าปิด ไม่มีหน้าต่าง มีเครื่องปรับอากาศ มีห้องสุขาภายใน บรรจุคนโดยสารได้ 25 คน หรือรับน้ำหนักในการขนส่งสินค้า 40 ตัน ตัวกระเช้ามีรอก

4 ตัว แขนงบนสายเคเบิล 2 เส้น ระบบเคเบิลเป็นโลหะหลายเส้นควั่นรวมกัน พาดอยู่สองฟากของ เสาอีร์รับน้ำหนัก ที่ระดับความสูงจากพื้นดิน 30 เมตร จำนวนเสาตลอดเส้นทาง 140 ต้น มีระบบ ป้องกันฟ้าผ่า สามารถต้านแรงสั่นสะเทือนจากการเกิดแผ่นดินไหว รับแรงจากพายุพัดได้ความเร็ว ลม 200 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ใช้พื้นที่ก่อสร้างเสาประมาณสองไร่ต่อการตั้งเสาหนึ่งต้น บริเวณสถานี ใช้พื้นที่ประมาณ 4-10 ไร่ ระยะห่างระหว่างเสาแต่ละต้น 600-2,100 เมตร รวมระยะทางจากต้นทาง บ้านดงป่าลัน ถึงปลายทางบ้านปางหมูประมาณ 120 กิโลเมตร กระเช้าไฟฟ้ามีสองช่องทางวิ่งสวน กันได้ เปิดให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง ใช้เวลาในการเดินทางจากต้นทางถึงปลายทางประมาณ 2 ชั่วโมง 30 นาที ใช้เทคโนโลยีของประเทศเยอรมันนี้ ความเร็วสูงสุด 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ขับเคลื่อนตัวโดยรถที่ถูกควบคุมด้วยสถานีมอเตอร์ไฟฟ้า มีเครื่องยนต์จ่ายไฟฟ้าสำรองเมื่อ กระแสไฟฟ้าดับ สำหรับดึงกระเช้าให้เข้าสู่สถานีที่ใกล้ ตัวกระเช้าไม่มีเครื่องยนต์ที่ทำให้เกิดเสียง และมลภาวะ ใช้เวลาในการก่อสร้าง 3 ปี เส้นทางก่อสร้างตัดผ่านป่าเขาเป็นแนวเส้นตรง ไม่มีการ ตัดป่าไม้ เพื่อสร้างทางขนส่งวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการก่อสร้างเข้าไปสู่จุดที่ก่อสร้าง จะใช้เส้นทาง คมนาคมที่มีอยู่เดิมและใช้การขนส่งทางอากาศ จุดตั้งเสาสามารถเลื่อนไปตามแนวเส้นทาง เพื่อ ไม่ให้กระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งก่อสร้างที่มีความสำคัญควรอนุรักษ์ ใช้ระยะเวลาติดตั้ง โดยประมาณ 30 วัน ต่อเสาเคเบิลจำนวน 1 ต้น รายการวัสดุอุปกรณ์ก่อสร้างที่สำคัญสำหรับใช้ใน การดำเนินการ คือเหล็กโครงสร้าง อุปกรณ์ยึดติดตึง เหล็กเส้นขนาดต่างๆ คอนกรีตผสมเสร็จ (ไม่มี การผสมคอนกรีตในพื้นที่ก่อสร้าง) แบบหล่อคอนกรีตสำเร็จ

5.1.2 บริบทชุมชนบ้านดินธาตุ หมู่ 9 ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ชุมชนบ้านดินธาตุ หมู่ 9 ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประชากร 400 กว่าคน 105 ครอบครัว เดิมเรียกตนเองว่าชาวโยน เป็นเชื้อสายไทยผสมพม่า ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านดิน ธาตุมานานกว่าสองร้อยปี อาชีพหลักทำการเกษตรและเลี้ยงสัตว์ เป็นสังคมที่พึ่งตนเองมาโดยตลอด ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชนในระยะเวลาเพียง 20 ปีย้อนหลังขึ้นไป การครอบครอง ที่ดินส่วนใหญ่ยังไม่มีเอกสารสิทธิ์ แม้ว่าหมู่บ้านดินธาตุจะตั้งอยู่ห่างจากอำเภอปายเพียง 6 กิโลเมตร ปัจจุบันมีผู้คนจากจังหวัดเชียงรายและจังหวัดเชียงใหม่ อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ร่วมกับชาว โยนเดิม มีอาชีพหลัก คือ การปลูกข้าว ถั่วเหลือง ข้าวโพด ทำพืชสวนมะม่วง ลำไยสร้างบ้านพัก รับรองนักท่องเที่ยว รับจ้างแรงงานในอำเภอปาย ภูมิประเทศเมื่อมองลงมาจากวัดพระธาตุจอมแจ้ง เป็นพื้นที่ราบลุ่มฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปาย มีโบราณสถานที่สำคัญ คือวัดพระธาตุจอมแจ้งเป็นศาสนสถานที่ประชาชนอำเภอปายให้ความเคารพนับถือ สภาพการคมนาคมของชุมชนในปัจจุบัน ใช้

การคมนาคมทางบกจากหมู่บ้านดินธาตุเข้าสู่อำเภอปาย โดยจักรยานยนต์ รถยนต์ส่วนตัว หรือรถโดยสารประจำทาง ระยะทางประมาณ 6 กิโลเมตรและเมื่อประสงค์จะเดินทางสู่จังหวัดเชียงใหม่ ระยะทางประมาณ 135 กิโลเมตร ใช้เวลามากกว่า 3 ชั่วโมง หรือจะเดินทางสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะทางประมาณ 120 กิโลเมตร ใช้เวลามากกว่า 3 ชั่วโมงเช่นกัน อาศัยรถยนต์โดยสารประจำทางเป็นหลัก หรือรถยนต์ส่วนตัวบ้าง ซึ่งเป็นการคมนาคมทางบกและมีทางเลือกเดียว

5.1.3 ผลการศึกษาด้านความรู้ พบว่าความรู้ของผู้ให้ข้อมูลจากบ้านดินธาตุ หมู่ 9 ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับ โครงการกระแสไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน โดยภาพรวมอยู่ระดับน้อย มีประเด็นเรื่องการได้รับข่าวสาร หรือศึกษาเรื่องกระแสไฟฟ้า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ 81.63 รองลงมา คือประเด็นเรื่องการได้รับทราบถึงเส้นทางที่โครงการฯ พาดผ่าน ค่าเฉลี่ย 54.08

5.1.4 ผลการศึกษาด้านเจตคติ หลังจากที่ได้แจกเอกสารเกี่ยวกับ โครงการกระแสไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน โดยย่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเป็นการปรับระดับความรู้ พบว่าโดยภาพรวมในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.21 โดยมีประเด็นเรื่องผลกระทบด้านทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือผลกระทบต่อเศรษฐกิจของอำเภอปาย

5.1.5 ผลการศึกษาด้านความต้องการเข้ามีส่วนร่วม พบว่าผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดมีความต้องการเข้ามีส่วนร่วมสูงสุด 5 อันดับแรก คือ 1) ต้องการเข้าร่วมในการดำเนินงาน 2) ต้องการศึกษารูปร่างของโครงการอย่างละเอียด 3) ต้องการเข้ามีส่วนร่วมในการรักษาสัตว์เลี้ยง 4) ต้องการสนับสนุนอยากเห็นความสำเร็จของโครงการฯ 5) ต้องการได้พื้นที่ภายในสถานี เพื่อหารายได้

5.1.6 ผลการศึกษาเรื่องข้อเสนอแนะ พบว่า 1) ข้อเสนอแนะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือความต้องการเข้ามีส่วนร่วมในด้านต่างๆ คือด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาอาชีพชุมชน และด้านการจัดการโครงการ 2) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการในภาพรวม คือควรมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการฯ ในแง่มุมอื่นๆ อย่างละเอียดทั้งในระยะสั้นและระยะยาวแก่ชุมชนและควรมีการศึกษาผลกระทบของ โครงการฯ ในมิติอื่นๆ ของสังคม

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้มีประเด็นที่สนใจซึ่งสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาด้านความรู้ พบว่าความรู้ของผู้ให้ข้อมูลจากบ้านดินธาตุ หมู่ 9 ตำบลทุ่งยาว อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน เกี่ยวกับโครงการกระแสไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน โดยภาพรวม

อยู่ระดับน้อยและผ่านคำร้อยละห้าสิบเพียง 2 ประเด็น ขณะที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบเรื่องนี้มาแล้วเป็นส่วนมากทั้งจากสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ จากผู้นำชุมชนที่นำมาบอกกล่าว จากนักสำรวจที่นำมาเผยแพร่ ลักษณะดังกล่าวอาจเนื่องเพราะความรู้เกี่ยวกับโครงการฯ ที่ได้รับยังขาดการประมวลผลความรู้ที่ดี ทำให้ไม่สามารถเรียกข้อมูลความรู้ที่ได้รับเดิมออกมาได้ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีประมวลผลความรู้ ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2533) ที่กล่าวว่า ข้อมูลเมื่อถูกเก็บไว้ในความจำ อาจจะนำออกมาใช้ไม่ได้ ด้วยเหตุบางประการเช่นเกิดความสับสนระหว่างความจำใหม่กับความจำเก่า หรืออาจจะเป็นด้วยวิธีการค้น หรือเรียกข้อมูลไม่ดีก็ได้ ซึ่งการเรียกข้อมูลจำเป็นต้องมีเครื่องชี้แนะ ทั้งจากภายนอกหรือจากความทรงจำเรื่องอื่น ข้อมูลที่เรียกนั้นจะกลับมาสู่ความจำช่วงสั้น ทำให้สามารถระลึกได้ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของนรินทร์ นักพื่อน (2534) เรื่องความรู้และความตระหนักของนักศึกษาวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงครามที่มีต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยวิทยาลัยไม่มีการสอนหลักสูตรเรื่องสิ่งแวดล้อมและนักศึกษาไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมใดๆ แต่นักศึกษาได้รับข่าวสารจากสื่อและเคยเรียนมาบ้างเมื่อครั้งเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและนักศึกษามีความรู้และความตระหนักต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับกลาง ลักษณะดังกล่าวอาจเนื่องจากความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจากบ้านดินธาตุที่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านทั่วไป แต่นักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีศักยภาพในการเรียนรู้และการประมวลผลความรู้ดีกว่านั่นเอง

ผลการศึกษาด้านเจตคติ พบว่าหลังจากที่ได้แจกเอกสารเกี่ยวกับโครงการกระเช้าไฟฟ้า เชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน โดยขอให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลศึกษาเพิ่มเติมเพื่อเป็นการปรับระดับความรู้ ผลของเจตคติส่วนใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือระดับปานกลาง โดยมีค่าการกระจายของข้อมูลใกล้เคียงกัน ลักษณะดังกล่าวหมายความว่า โครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน แทบจะไม่มีผลกระทบต่อชุมชน นั่นคือยอมรับต่อการเกิดโครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ลักษณะดังกล่าวอาจเนื่องเพราะผู้ให้ข้อมูลได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ ในด้านต่างๆ มากขึ้น จึงเกิดเจตคติที่ดีต่อโครงการฯ ซึ่งสอดคล้อง กับสุชา จันท์ธอม และสุรางค์ จันท์ธอม (2520) ที่กล่าวว่า ทักษะคิดจะเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงใหม่ได้หลังจากที่ได้รับคำแนะนำบอกเล่า หรือได้รับความรู้เพิ่มพูนขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ศึกษามีความเห็นว่ ถ้าหากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความรู้เรื่องโครงการก่อสร้างกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน อย่างละเอียดเพิ่มมากขึ้น มีเวลามากขึ้น อาจเกิดการซึมซับของข้อมูล (Information Integration) โดยการนำเอาความรู้ หรือข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ เข้าไปผสมกลมกลืนกับความรู้ที่มีอยู่เดิม (วินัย วีระวัฒนานนท์, 2523) และอาจจะสามารถแสดงเจตคติได้หลากหลายแง่มุมยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดเจตคติได้ทั้งทางบวกและทางลบและมีทางเลือก หรือการดำเนินงานในมิติต่างๆ ที่หลากหลายยิ่งขึ้น

ผลการศึกษา พบว่าชุมชนมีความต้องการเข้ามีส่วนร่วมโครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน ในด้านต่างๆ เช่นด้านการจัดการโครงการ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาอาชีพชุมชน ด้านการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมฯลฯ ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับสิทธิโรดัมพรหมวิหาร (2551) ที่กล่าวถึงหลักการของการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรประกอบด้วยกระบวนการต่างๆ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาและร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ซึ่งจะทำให้บุคคลได้เรียนรู้และเห็นประโยชน์ของการดำเนินกิจกรรมมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับการศึกษาของปวีวรรณ แสงพิทักษ์ (2545) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในโครงการป้องกันและควบคุมโรคไข้เลือดออก ของสมาชิกสภาองค์การบริหาร พบว่าสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีส่วนร่วมในระดับสูง ซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจเนื่องจากชุมชนได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญ หรือผลจากการดำเนินโครงการที่อาจกระทบโดยตรงกับชุมชนจึงต้องการเข้ามีส่วนร่วมให้มากที่สุดนั่นเอง

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของชุมชน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต องค์กรความรู้เดิม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด ในการร่วมดำเนินการ ในความต้องการที่จะแบ่งปันผลประโยชน์จากโครงการก่อสร้างกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน รวมถึงการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ของโครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน คือด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการพัฒนาอาชีพชุมชนและด้านการจัดการโครงการฯ

2) ผู้บริหารโครงการฯ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับบริบทของโครงการฯ อย่างละเอียด แจกแจงให้ข้อเปรียบเทียบผลประโยชน์ระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา มีการเจรจาร่วมกัน มีการทำข้อตกลงร่วมกัน สร้างความเชื่อให้ชุมชนรู้สึกได้ว่า โครงการกระเช้าไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอน เป็นทรัพยากรของตน

3) ควรมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการฯ ในแง่มุมอื่นๆ อย่างละเอียดทั้งในระยะสั้นและระยะยาวแก่ชุมชน โดยความร่วมมือร่วมกันทั้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ควรมีการศึกษาผลกระทบของโครงการ

กระแสไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนในมิติอื่นๆ ของสังคม เช่นด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านแรงงานและประชากร ด้านความเชื่อประเพณี

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความรู้และเจตคติที่มีต่อโครงการกระแสไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนของชุมชนอื่นๆ ในเส้นทางผ่านของโครงการฯ
- 2) ควรมีการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการกระแสไฟฟ้าเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนของชุมชนบ้านตีนธาตุ อำเภอป่าใจ จังหวัดแม่ฮ่องสอน